

Zápis dítěte do první třídy – kritéria, spravedlivost a pohled zákonných zástupců

ZUZANA SVOBODOVÁ

Abstrakt: Cíle – Cílem předkládaného příspěvku je zjistit, jakým způsobem probíhají zápisy do spádových základních škol s ohledem na platnou legislativu a požadavek spravedlivého přístupu ke vzdělání.

Metody – Pro příspěvek byl zvolen kvalitativní výzkumný design, konkrétně vícečetná případová studie čtyř spádových škol. Základní výzkumnou metodou byly polostrukturované rozhovory, doplněné o studium dokumentů pozorování během zápisů do vybraných škol.

Výsledky – Kritéria přijímání dětí byla porovnána s platnými zákonnými normami a dále na ně bylo nahlíženo optikou rodičů předškolních dětí. Výsledky studie přináší informace o různých přístupech k zápisu ze strany základních škol a dále také pohled rodičů na jednotlivá kritéria a jejich ochotu tato kritéria naplnit.

Závěry – V závěrečné diskuzi příspěvku poukazují na relativně velkou autonomii, kterou školy během zápisu mají, a na rozdíly, které mezi jednotlivými způsoby zapisování dětí na školách existují. Rovněž prezentují učité rozpory mezi platnou legislativou a kritérii přijímání dětí u analyzovaných škol a přístup rodičů k tomuto rozporu.

Klíčová slova: zápis do základní školy, spravedlivost, školní zralost a připravenost, kritéria, spádovost.

ÚVOD

Zápis do základní školy je povinným legislativním krokem, který musí učinit každý zákonný zástupce dítěte. „Zákonný zástupce je povinen přihlásit dítě k zápisu k povinné školní docházce, a to v době od 15. ledna do 15. února kalendářního roku, v němž má dítě zahájit povinnou školní docházku“ (§ 36 odst. 4 školského zákona). Školský zákon dále ukládá řediteli školy povinnost stanovit místo a dobu zápisu a rozhodnout v souladu s § 36 školského zákona, který definuje povinnou školní docházku.

Se vstupem do základní školy a se zahajováním povinné školní docházky se pojí dva základní pojmy, a to je **školní zralost a připravenost**. Z hlediska školní zralosti či nezralosti v souvislosti s průběhem zápisu hovoří § 37 školského zákona pouze o tom, že škola při zápisu informuje rodiče o možnosti odkladu a že odklad je na žádost zákonného zástupce udělen dítěti, které není přiměřeně tělesně a duševně vyspělé po dovršení šesti let věku. V praxi jsou často pojmy zralost a připravenost používány jako synonyma, přestože každý vyjadřuje v podstatě jiný aspekt správného

načasování vstupu do základní školy. **Školní zralost** je chápána jako **dosažení vývojového stupně**, který umožní dítěti, aby se úspěšně účastnilo výchovně-vzdělávacího procesu v základní škole (např. již Jirásek & Tichá, 1968). Posuzování školní zralosti před vstupem do základní školy je běžnou praxí až z období konce minulého století, především po roce 1989. Mertin (2015) zmiňuje zcela jednotný přístup ke všem dětem typický pro období před novelou školského zákona z roku 1990. Hovoří o tom, že děti byly automaticky zapisovány do škol často již v nižším věku než v povinných šesti letech a dále byly vzdělávány a hodnoceny všechny stejně. Pokud dítě vykazovalo určité odchylky, bylo přerazováno do škol a zařízení pro děti a mládež vyžadující zvláštní péči. V šedesátých letech 20. století (rovněž v souvislosti se vznikem systému výchovného poradenství v ČR) se začala pozornost věnovat tomu, že některé děti s normální inteligencí a běžným podnětným prostředím vykazovaly určitou nedostatečnou schopnost účastnit se vyučování, a školní zralost (a to především zralost centrální nervové soustavy) se začala odborně vyšetřovat. Odklad povinné školní docházky byl pak nástrojem, který umožnil přirozené dozrání dítěte.

Školní zralost je v současné době často používána ve zdvojeném termínu **školní zralost a připravenost**, který kromě dosažení vývojového stupně zahrnuje ještě i kompetence v oblasti kognitivní, emocionálně-sociální, pracovní a somatické, které dítě nabývá a rozvíjí učním (podrobněji např. Bednářová & Šmardová, 2011; Smolíková, 2004; Kropáčková, 2008;

Kutálková, 2014). Pojem připravenost je třeba chápat spíše z pedagogického hlediska, protože pro pedagogy není z hlediska jejich výchovně-vzdělávacího procesu zásadní zralost či nezralost dítěte, ale až její konkrétní projevy ve školním prostředí. Nicméně v rámci jejího posuzování je důležité si uvědomit, zda se jedná o dítě zralé a nepřipravené (například z důvodu nepodnětného prostředí) či nezralé, a tudíž nepřipravené, přičemž je zřejmé, že každá z těchto situací vyžaduje jinou intervenci z hlediska školy (Mertin, 2015). Spojíme-li oba termíny a hovoříme-li o školní zralosti a připravenosti, hovoříme o komplexním pojmu, který zahrnuje somatickou, kognitivní a emocionálně-sociální oblast vývoje a rovněž dosažení určitého stupně pracovních předpokladů a návyků (Bednářová & Šmardová, 2011).

V souvislosti se zavedením termínu školní zralosti (a připravenosti) se rovněž rozvíjel systém jejího **ověřování**. V současné době je toto téma námětem řady odborných debat a diskuzí, a to i v souvislosti s vysokým počtem odkladů v ČR. V podstatě prvním standardizovaným testem zaměřeným na posuzování zralosti dítěte pro školu byl Jiráskův Orientační test školní zralosti, který vydala Psychodiagnostika v roce 1970 a který se využíval a stále ještě i dnes využívá k prvnímu orientačnímu posouzení zralosti dítěte (IPPP, 2010). V pozdějších letech se objevovaly komplexnější diagnostické materiály a další testovací modely vznikající v pedagogicko-psychologických poradnách, určené pro pedagogy i rodičovskou veřejnost (např. Bednářová & Šmardová, 2011; Žáková

& Jucovičová, 2007; Kutálková, 2014). V souvislosti s vývojem po roce 1989 a s určitým otevřením českého školství a novými možnostmi, které poskytl nový školský zákon, došlo také k většímu zapojení rodičů do vzdělávacího procesu jejich dětí, a to právě i v oblasti školní zralosti a připravenosti dětí. Přestalo se tedy jednat o diagnostiku vyhrazenou pro odborná poradenská pracoviště, ale názor rodičů začal nabývat na důležitosti.

V současné době neexistuje v České republice **jednotný standardizovaný postup** při posuzování školní zralosti a připravenosti a ani není zcela jasné, kdo je v tomto směru kompetentní (např. také Ivatts et al., 2015). Názory odborníků se v tomto směru rovněž různí. Zápisy do základní školy probíhají v praxi velmi rozdílně, školní zralost a připravenost se ověřuje rozdílným způsobem. V některých školách se jedná spíše o společenskou záležitost, v jiných má zápis charakter zkoušení dítěte, některé školy při zápisu ověřují, zda má dítě předpoklady pro zvládnutí jejich vzdělávacího programu (například jazykové nadání) a děti přijímají podle výsledků testů.

V průběhu zápisu lze tedy spatřit určitý přístup vedoucí k **vnější diferenciaci**, která je považována za významný zdroj nerovnosti a ke které takto dochází již v době zahajování povinné školní docházky. V českém vzdělávacím systému je možné identifikovat znaky vnější diferenciaci, nerovného přístupu ke vzdělání a vlivu socioekonomického a vzdělanostního statusu na přístup ke vzdělání (např. Katrňák, 2004; Straková, 2010; Matějů, Stra-

ková & Veselý, 2010; Simonová, 2015). Za jeden ze zdrojů nerovnosti je považována míra stratifikace či vnější diferenciaci systému. Český vzdělávací systém se vyznačuje vysokou mírou vnější diferenciaci vzhledem k tomu, že dochází k rozdělování dětí do různých vzdělávacích proudů podle jejich schopností. Diferenciaci byla dosud zkoumána především z hlediska vyšších vzdělávacích stupňů (např. Rabušicová, 2004; Katrňák, 2004; Walterová, 2011).

Výzkumná zjištění dokládají, že rodiče ze střední sociální třídy a s vyšším vzděláním jsou při výběru škol aktivnější a ambicióznější než rodiče s nižším socioekonomickým statusem a jejich děti mají větší šance na přechod do kvalitnějších vyšších vzdělávacích stupňů (např. Mare, 1981; David, West & Ribbens, 1994; Goldthorpe, činí samotní rodiče, kteří se v momentu volby nechávají v menší míře ovlivnit přáním dítěte než rodiče s nižším vzděláním (David, West & Ribbens, 1994). Přestože jsou tyto výzkumy také zaměřeny spíše na vyšší vzdělávací stupně, existují již obdobná data z nižších ročníků základní školy. Na úrovni prvního stupně na analýze dat žáků 4. ročníku z výzkumu TIMSS 2011 také Greger a Soukup (2014) a Greger (2015) ukázali, že rozdíly ve výsledcích žáků jednotlivých tříd jsou jedny z nejvyšších v Evropě, a spojují to již s časnou diferenciací do výběrových tříd v rámci 1. stupně ZŠ. Také Straková (2010) a Straková a Simonová (2015) hovoří o první volbě školy jako o významném, sociálně podmíněném aspektu budoucí školní úspěšnosti dítěte.

S tématem školních nerovností se pojí rovněž téma školního neúspěchu žáků, který může mít základ v celkovém pojetí vzdělávacího systému a jeho nesouladu se sociální skupinou, ze které dané dítě pochází. V tomto případě je možné hovořit o určité institucionální nedostatečnosti, která předepíše svou normu a odmítá se adaptovat na rozdílnost svého publika (Crahay, 2009). Zapisování dětí do výběrových tříd může být určitým projevem budoucích ambicí rodičů a snahy nasměrovat své děti již na počátku vzdělávací dráhy do náročnějších škol a tím jim zajistit celkově lepší průběh vzdělávání.

Zákon nestanovuje způsob ověřování školní zralosti ani způsob vedení zápisu do první třídy. Je v kompetenci školy, jaký styl zápisu zvolí a jak k němu přistoupí. V praxi se poté setkáváme s odlišnými přístupy – od hravé formy až po poměrně náročný testovací proces dítěte, na základě kterého je rozhodováno o přijetí či nepřijetí dítěte do první třídy. Způsob rozdělování dětí do škol na základě jejich testování splňuje kritéria vnější diferenciacce podle schopností. I v případě, že selekce není prováděna na základě testů, praxe naznačuje, že se děti ze sociálně podobných rodinných prostředí koncentrují na určitých školách, které získávají pověst „elitních“ škol (Procházková, 2006). Školy, které nejsou označeny jako spádové, mají větší volnost při stanovování kritérií pro přijímání dětí a mají možnost ověřovat určité dílčí schopnosti, které vycházejí z jejich školního vzdělávacího programu.

Možnost upravit si své vzdělávací programy podpořila i kurikulární reforma

realizovaná v ČR od roku 2007. Některé školy rozlišují vzdělávací programy pro jednotlivé třídy a do tříd s rozšířenou nabídkou určitých předmětů mohou být žáci přijímáni na základě ověření svých schopností, i když se toto formálně nenazývá přijímací zkouška. Přechod mezi mateřskou a základní školou je jediný přechod mezi vzdělávacími stupni, který nemá žádné pevně dané formální zakotvení a umožňuje velkou variabilitu, jež se odvíjí i od toho, zda dítě dochází do mateřské školy, či nikoli; zda mateřská škola spolupracuje s poradenským zařízením, nebo přímo se základní školou; zda rodiče podají žádost o odklad, či nikoli; zda se jedná o spádovou, nebo nespádovou základní školu; a záleží i na způsobu, kterým je veden zápis do základní školy. Tato nejednotnost klade značné nároky na rodiče, z hlediska jejich rozhodovacího procesu v tomto období (tj. zda dítě zapíše do ZŠ v termínu, předčasně, nechají mu dát odklad či ho přihlásí do přípravné třídy, zda absolvují jeden zápis nebo více, jakou školu zvolí apod.), ale i na školy, které musí v případě převisu poptávky nad kapacitou školy samy připravit vhodnou formu zápisu a spravedlivě rozhodnout o přijatých a nepřijatých dětech.

Základní školy stanoví, na základě školského zákona, místo a dobu zápisu a rozhodnutí o přijetí či nepřijetí dítěte k základnímu vzdělávání podléhá **správnému řádu**, opde kterého musí celý rozhodovací proces zahrnovat několik obecných zásad, přičemž jednou z nich je zásada rovného přístupu. Zápis do základní školy tedy musí mít taková kritéria, která nikoho nediskriminují a zajišťují rovnost

pro všechny žáky. Přestože tedy správný řád a školský zákon ukládají spravedlivý přístup a povinnost plnit školní docházku od věku šesti let, mají školy pravomoc vydávat svá vlastní kritéria k zápisu. Existuje tedy celá řada různých kritérií, podle kterých přijímají ředitelé žáky do prvních tříd. V souvislosti se zajištěním spravedlivého přístupu a nediskriminačních postupů při přijímání dětí vydala rovněž ombudsmanka doporučení pro stanovení kritérií a postupu přijímání dětí v případě, že počet zájemců přesáhne kapacitní možnosti školy.

Rozdílný přístup k zápisu není pouze ze strany škol, ale také ze strany **zákoných zástupců dětí**, kdy někteří ho považují za zákonnou formalitu a jiní právě za formu zkoušky, která má prokázat určité znalosti a dovednosti jejich dítěte a na základě které je dítě buď umístěno do zvolené školy, nebo do jiné školy, či je mu docházka odložena. Rovněž jejich názor na kritéria vydaná školou a na nutnost ověřovat školní zralost a připravenost se různí (více dále v textu).

METODOLOGIE VÝZKUMU

Cíle výzkumu a výzkumné otázky

Cílem výzkumu bylo popsat, **jak probíhají zápisy** ve vybraných základních školách s ohledem na spravedlivost přístupu

ke vzdělání a **jak vnímají rodiče** proces zápisu jejich dětí do základní školy. Na základě cíle výzkumu jsem definovala následující výzkumné otázky: 1. Jaká jsou kritéria zápisu dětí do první třídy s ohledem na požadavek spravedlivého přístupu ke vzdělání? 2. Jakým způsobem je ověřována školní zralost a připravenost během zápisů do ZŠ? 3. Jakým způsobem vnímají rodiče kritéria stanovená školou a průběh zápisu?

Tento text vychází částečně z dat z rozsáhlejšího výzkumu realizovaného v rámci projektu GA UK a v rámci zpracovávání dizertační práce a navazuje na již publikované výstupy (Svobodová, 2015, 2015).

Získávání a analýza dat

Vzhledem ke stanovenému cíli jsem zvolila kvalitativní výzkumný design, a to vícečetnou případovou studii. V tomto výzkumu chápu jako případ **způsob zápisu na vybrané škole**. Sběr dat probíhal v několika fázích a letech. V první fázi jsem vedla rozhovory s celkem 54 respondenty z pěti krajů ČR v období podzim 2012 až červen 2014.¹ Jednalo se o rodiče (převážně matky), kteří se buď aktuálně věnovali přechodu svých dětí do základní školy a v souvislosti s tím hovořili o různých formách zápisu do prvních tříd, nebo tento proces měli v paměti a hovořili o něm zpětně. S rodiči jsem vedla polostrukturované rozhovory a rovněž jsem realizovala dvě ohniskové skupiny. V rámci rozhovorů

¹ Vzorek zahrnoval respondenty z Prahy a okolí, Vysočiny, Jižních Čech, Severních Čech a Západních Čech se základním až vysokoškolským vzděláním; byli vybráni převážně metodou sněhové koule doplněné o metodu inzerátu.

jsme postupovali zpravidla systematicky od tématu předškolního vzdělávání a docházky do mateřské školy přes období rozhodování se a výběru základní školy, zvažování odkladu povinné školní docházky, absolvování zápisu do první třídy a dalších témat vnořujících se v průběhu rozhovoru. Vzhledem k tomu, že rodiče často hodnotili zápis jako významný bod v celém procesu přechodu do základní školy, hovořili o tomto legislativním aktu a o tom, co pro ně a pro jejich dítě znamená, a poskytovali v souvislosti s tím rozdílné informace, rozhodla jsem se věnovat se problematice zápisu podrobněji. Prostudovala jsem následně kritéria k zápisu na řadě škol,² příslušné legislativní dokumenty³ a navštívila zápisy na několika školách (v letech 2014, 2015 a 2016) a hovořila s učiteli ze základních škol. V roce 2015 a 2016 jsem znovu prostudovala kritéria k zápisu na čtyřech vybraných školách a již realizované rozhovory s rodiči doplnila o pět dalších rozhovorů zaměřených na způsob zápisu na těchto školách.⁴ Rovněž jsem prostudovala všechna doporučení ke spravedlivému postupu při zapisování dětí do prvních tříd a účastnila se veřejné debaty na toto téma.⁵ Při sběru dat bylo tedy kombinováno několik metod tak, aby byla zajištěna metodologická triangulace (např. Hendl, 2005).

Většina realizovaných rozhovorů byla přepsána dle transkripční konvence (Leix, 2006) a následně analyzována a otevřeně kódována v programu MAXQDA 2010. Některé rozhovory nebyly nahrány, protože byly vedeny neformálním způsobem (jedná se především o rozhovory s pedagogy ze základních škol), z těchto rozhovorů byly pořízeny bezprostřední poznámky. Rozhovory byly poté doplněny ještě o upřesňující informace získané formou doptávání se pomocí online chatovacích programů (Facebook messenger a Viber) s vybranými respondenty. Při další analýze jsem se soustředila především na výpovědi jednotlivých rodičů a na jejich názory týkající se absolvovaného zápisu. Tyto názory poté vytvořily kostru výzkumného sdělení tohoto příspěvku.

Výběr vzorku

Při výběru vzorku jsem vycházela ze tří základních aspektů. Prvním východiskem byly rozhovory realizované s rodiči v rámci projektu GA UK, ve kterých respondenti zmiňovali určité školy a reflektovali způsob zápisu. Druhým kritériem byla dostupnost a dosažitelnost těchto škol z hlediska místa mého bydliště a rovněž možnost tyto školy během zápisu navštívit díky kontaktům, které mám v blízkosti svého bydliště. Tře-

² Kritéria k zápisu jsou povinně zveřejňována na webových stránkách škol

³ Především školský zákon a příslušné vyhlášky, správní řád, metodická doporučení MŠMT a také doporučení veřejného ochránce práv.

⁴ V tomto příspěvku jsou použity výpovědi respondentů, kteří měli vztah k analyzovaným školám. Na téma zápisů byly vedeny rozhovory s celkem 59 respondenty v letech 2012–2016

⁵ Debata proběhla v roce 2015 v rámci projektu neziskové organizace Člověk v tísni za účasti významného psychologa V. Mertina

tím kritériem bylo, zda se jedná o spádovou školu. Vzhledem k tomu, že u spádových škol je z hlediska zákona jednoznačné, jakým způsobem se musí při přijímání dětí postupovat, a jejich spádovost jim neumožňuje přijímat děti na základě jejich schopností zvládnout například specifický vzdělávací program, jako je tomu u nespádových škol, rozhodla jsem se zaměřit se právě na tyto školy. Z důvodu zachování anonymity jsem samozřejmě změnila názvy těchto škol a nazvala je pro účely tohoto příspěvku takto: ZŠ Černá, ZŠ Běžná, ZŠ Duhová a ZŠ Kulatá. Rodiče, se kterými jsem v průběhu celého výzkumu hovořila, jsem vybírala metodou sněhové koule a inzerátu a následně i s o hledem na to, zda se zúčastnili zápisu v některé z vybraných škol.

VÝZKUMNÁ ZJIŠTĚNÍ

V úvodu této části nejprve popíši systém zápisu, jeho kritéria a průběh na vybraných školách. Dále posoudím, zda ředitelem stanovený postup a kritéria odpovídají příslušným zákonným normám, a popíšu, jakým způsobem je na těchto školách ověřována školní zralost a připravenost jednotlivých dětí. Na základě tohoto popisu budu dále interpretovat výroky rodičů týkající se průběhu zápisu a analyzovat, jakým způsobem celý tento proces vnímají.

Základním kritériem pro přijetí dítěte v **ZŠ Černé** je trvalé bydliště ve spádové oblasti. Toto kritérium je dále doplněno dalšími kritérii, na základě kterých bude ředitel školy rozhodovat, pokud počet zá-

jemců přesáhne kapacitní možnosti školy, či naopak pokud mu po umístění spádových dětí zbydou volná místa. Kritériem, které je na druhém místě, jsou předpoklady pro bezproblémovou docházku žáka na základě jeho výkonu u zápisu. Za zápis tedy může žák získat 0–40 bodů, dalších 20 bodů je možné získat za to, že má již ve škole sourozence, nicméně v tomto případě je bodováno chování již studujícího sourozence, a to ve škále 0–20 bodů. Méně významným kritériem je dosažení šesti let věku, za které dítě dostane maximálně 10 bodů. V případě rovnosti bodů je poté rozhodnuto losováním.

První kritérium, na základě kterého se přijímají přednostně děti ze spádové oblasti, se jeví v pořádku z hlediska školského zákona, nicméně je nutné konstatovat, že odpovídá legislativní normě pouze zdánlivě. Vzhledem k tomu, že v případě, kdy přijde více dětí ze spádové oblasti, než jsou kapacitní možnosti školy, rozhoduje se především podle „výkonu“ dítěte u zápisu a dítě, které dosáhne vyššího počtu bodů a dá se u něho podle definice ředitele „předpokládat bezproblémová docházka“, bude přijato před dítětem ze stejné oblasti a stejného věku. Kritérium, které boduje kázeň sourozence již vzdělaného na této základní škole, na jehož základě je rozhodováno o jiném dítěti, je v rozporu se zákonnými normami a spravedlivým přístupem ke vzdělání. Kritérium, na základě kterého jsou upřednostněny děti, jimž je do konce srpna příslušného roku šest let, je rovněž sporné, protože školský zákon jasně stanoví právo zákonného zástupce na to, aby i dítě mladší šesti let bylo zapsá-

no do základní školy, pokud je dostatečně zralé a připravené a zákonný zástupce předloží příslušné potvrzení školského poradenského zařízení. Pořadí podané přihlášky není závazné, rozhoduje se dle dosažené bodové hranice. Kritéria na této škole neřeší děti s odkladem povinné školní docházky, které by správně měly být přijímány přednostně.

Kritéria pro přijetí na **ZŠ Běžné** jsou relativně jednoduchá a krátká: rozhodujícím kritériem je trvalé bydliště ve spádové obci, a pokud zájem o tuto školu převyšuje její kapacitní možnosti, rozhoduje ředitel na základě pořadí, ve kterém byla přihláška podána. Z hlediska legislativních norem jsou i tato kritéria nevyhovující. Pořadí přihlášky je z hlediska spravedlivého a rovného přístupu nevhodné kritérium. Dále tato kritéria neřeší například odkladové děti či děti, které již mají ve škole sourozence. Ředitel pak nemůže legislativně podložit, proč například rozhodl o přijetí dítěte, které má ve škole sourozence, ale podalo přihlášku později než dítě, které ve škole sourozence nemá, ale podalo přihlášku dříve a nebylo přijato proto, že ve škole sourozence nemá, což uvádí například Sylva: „řekl, že mi ho vezme, i když jsme podali přihlášku později, protože už tam mám toho staršího“.

ZŠ Duhová je spádovou školou pro lokalitu, kde se nachází, dále náhradní spádovou školou na základě dohody zřizovatele pro děti mající trvalé bydliště v jiné spádové oblasti a rovněž spádovou školou pro jedno zařízení pro děti v náhradní rodinné péči. ZŠ Duhová má velmi propracovaná kritéria, na základě kterých

přijímá děti do prvních tříd. Zohledňuje dle platné legislativy trvalé bydliště ve spádové oblasti a v náhradní spádové oblasti a dále stanovuje pořadí dětí podle docházky do přípravné třídy či docházky sourozence do školy, přičemž šestileté děti mají přednost před mladšími. V podstatě je možné říci, že jako první jsou přijímány šestileté děti ze spádové oblasti z přípravné třídy a se starším sourozencem ve škole, dále šestileté děti se starším sourozencem ve škole, dále šestileté děti z přípravné třídy, dále ostatní šestileté děti ze spádové oblasti. A na základě stejného systému rozhoduje ředitel školy o všech dalších dětech. Následně jsou přijímány děti mladší šesti let ze spádové oblasti a následně děti z náhradní spádové oblasti, děti ze zařízení pro náhradní rodinnou péči a děti z jiných oblastí. Z legislativního hlediska se tato kritéria jeví jako nejvíce spravedlivá a odpovídající zákonným normám. Rozporuplným kritériem je účast v přípravné třídě základní školy, do které jsou děti přijímány proto, aby následně zvládly bez problémů docházku do první třídy, tudíž v ní nemohou a ani by neměly být zapsané všechny předškolní děti, a tím pádem dochází k určitému kritériálnímu zvýhodnění některých dětí před jinými, což může případně vést i k určité spekulaci ze strany rodičů a snaze umístit dítě do přípravné třídy proto, aby si zajistili lepší pozici pro přijetí do první třídy.

I v **ZŠ Kulaté** je zásadním kritériem bydliště ve spádové oblasti. V případě, že by spádových dětí přišlo více, rozhoduje pořadí podané přihlášky. Pro přijetí nespádových dětí je rozhodujícím kritériem, zda

navštěvovaly také MŠ Kulatou a zda mají v ZŠ Kulaté sourozence. V případě rovnosti rozhoduje opět pořadí podané přihlášky. Zajímavé na těchto kritériích – kromě nevhodně zvoleného kritéria zohledňujícího pořadí podané přihlášky – je to, že u nespádových dětí má na přijetí vliv již vzdělávaný sourozenec či docházka do MŠ, oproti tomu u spádových dětí sourozenec na přijetí žádný vliv nemá a rozhoduje se pouze podle pořadí podané přihlášky.

V následujících částech textu se zaměřím na jednotlivá kritéria přijímání dětí do prvních tříd z pohledu rodičů, tj. jak je chápou a interpretují oni.

Pořadí podané přihlášky

Z hlediska spravedlivosti a rovnosti označil veřejný ochránce práv toto kritérium jako problematické a nedoporučuje ho používat. Z hlediska antidiskriminačního zákona je možné ho považovat za nepřímou diskriminaci: „Nepřímou diskriminací se rozumí takové jednání nebo opomenutí, kdy na základě zdánlivě neutrálního ustanovení, kritéria nebo praxe je z některého z důvodů uvedených v § 2 odst. 3 osoba znevýhodněna oproti ostatním“ (§ 3 odst. 1). V tomto případě kritérium pořadí podané přihlášky může znevýhodnit zaměstnané rodiče před rodiči, kteří jsou například na rodičovské dovolené, či podnikateli, kteří si mohou organizovat svůj čas samostatně. Z hlediska správného řízení se posuzuje účastník řízení a splnění tohoto kritéria účastník, v tomto případě

tedy předškolní dítě, nemůže ovlivnit. Rovněž je možné zamyslet se nad tím, zda dítě, které pochází z nepodnětného prostředí, bude mít zákonné zástupce ochotné zajistit včasné podání přihlášky k zápisu.

Pořadí přihlášky bylo rozhodující u ZŠ Kulaté a ZŠ Běžné. Proto se někteří rodiče rozhodli přijít ke škole již v časných ranních hodinách, počkat na otevření a zajistit si takto co nejvýhodnější pořadí a tedy jistotu přijetí do první třídy. *„Dneska jsme byli v Běžné. A berou podle pořadí, takže jsem tam stála už od 4:45 hod, a to zápis začínal až ve tři, a byla jsem pátá, zástupce ředitele tam dělal celý den vrátného. Zapisoval si pořadí, kdo kdy přišel, a když někdo někoho přišel vystřídat, tak ho přišel představit a oznámit, koho střídá, abychom se tam potom neporvali o místo... To je horší než fronta na banány za komunismu“* (Radka); *„No, v Kulaté berou letos jenom dvě děti, tak to tam asi bude potřeba stát celou noc“* (Zorka); *„Zástupce dorazil v 6:15 a omlouval se nám za blbý systém a hlídal pořadí až do zápisu“* (Monika).

Interpretace tohoto kritéria je mezi rodiči různá. Někteří to berou „tak, jak to je“ a příliš se nad tím nezamýšlejí, jiní toto kritérium odmítají (například proto, že jim připadá ponižující). *„Já toto rozhodně odmítám, já nebudu nikde stát jako blbec celou noc, to si radši zaplatím tu soukromou školu a mám klid“* (Dita); *„Tak to prostě mají, co já s tím“* (Sylva).

Nicméně jako diskriminační nebo nespravedlivé toto kritérium neoznačil nikdo ani při pohledu na schéma,⁶ ve kterém ho

⁶ Schéma je dostupné na webu ochrance.cz/fileadmin/user_upload/img/info_zapisy_new.png

ombudsmanka vysloveně nedoporučuje užívat. „A na základě čeho bys chtěla rozhodovat, když je těch dětí tolik? Snad si to každý, kdo chce, může zařídit, když tam chce dát to dítě, a když ne, tak je to jeho problém a musí si to vyřešit jinak“ (Dita); „No jo, nějak rozhodnout musí, zase to můžeš alespoň ovlivnit, když se bude losovat, tak s tím nic neudělám“ (Radka).

Kritérium výkonu u zápisu a ověřování školní zralosti

Pouze na ZŠ Černé je jako kritérium pro přijetí uveden výkon dětí u zápisu zaměřený na zhodnocení jejich školní zralosti a připravenosti. Toto kritérium může být použito i při přijímání spádových dětí, pokud by jejich počet převyšil kapacitní možnosti školy. Názory na to, zda zápis má ověřovat či testovat školní zralost a připravenost dítěte, se liší i mezi odborníky. Například Bednářová a Šmardová (2011) hovoří o depistážní úloze zápisu do ZŠ a o jeho diagnostické funkci, při které je nutné rozlišit děti školsky zralé a nezralé: „Měl by rozlišit děti, které jsou již pro zahájení školy způsobilé, a ty, pro které je vhodný odklad zejména z důvodu nezralosti, nepřipravenosti“ (s. 11). Oproti tomu V. Mertin uvedl v debatě *Rodičovská loterie – jak se připravit na zápisy* (2015), které jsem se zúčastnila, že zapsat může rodič dítě i bez jeho účasti a testování školní zralosti nepřipadá v úvahu, protože školní docházka je u nás povinná a spádová škola

je povinna dítě přijmout: „Tím, že u nás je povinná školní docházka, tak škola nemá co přezkušovat, jestli dítě, které tam patří, spádově, tak jestli je zralé nebo není zralé...“ V této debatě bylo dále zmíněno desatero pro rodiče předškolních dětí, které vydalo MŠMT (2015) a které přináší rodičům základní informace o tom, co by jejich dítě mělo v tomto období už samostatně zvládat pro bezproblémový vstup do ZŠ. Toto desatero bylo rovněž odborníky komentováno různě, kdy například K. Lánská uvedla, že MŠMT doporučuje školám brát ho jako východisko pro zápisy, což dle jejího názoru může vést k náročnějším zápisům znevýhodňujícím děti z méně podnětného prostředí.⁷ S. Pohořelý z MŠMT uvedl, že škola může, pokud dítě během zápisu neformálně sleduje, rodičům doporučit, na které oblasti se mohou v následujících měsících zaměřit, a že pro toto je možné také vydané desatero využít, nicméně je nepřipustné považovat školní zralost a připravenost za jedno z kritérií přijetí do spádové školy.

Přestože je tedy pojetí zápisu s ohledem na ověřování školní zralosti a připravenosti rozdílné, tak na všech školách, které jsem navštívila (a vyplývá to i z informací od všech rodičů, se kterými jsem hovořila), se vždy školní zralost a připravenost ověřovala a nikde se nejednalo o pouhou formalitu či čistě motivační postup, jak uvedl v debatě například V. Mertin (*Rodičovská loterie*, 2015). Všechny školy se takto snažily, byť rozdílným způsobem, zjistit, zda jsou zapisované děti zralé a připravené, či

⁷ Toto doporučení nicméně na webových stránkách MŠMT fakticky není. MŠMT uvádí, že se jedná o informace pro rodiče předškolních dětí a nikoli pro základní školy.

nikoli. Zapisující učitelé rovněž poskytovali rodičům případné informace o zjištěné nezralosti a doporučovali návštěvu poradenského zařízení nebo odklad povinné školní docházky.

Všechny školy využívaly pro ověření školní zralosti a připravenosti **vlastní testy a pracovní listy**, které s dětmi vyplňovaly prvostupňové učitelky, jež také vlastní zápis vedly. Zástupci ředitele zápis formálně podporovali, přidělovali registrační čísla, řešili konkrétní dotazy a poskytovali další informace. V době zápisu byla v každé škole velká koncentrace rodičů, kteří stáli frontu a čekali, až budou moci absolvovat vlastní zápis. Čekání bylo obzvláště náročné v **ZŠ Duhové** – pro rodiče a jejich děti zde nebyla vyhrazena žádná místnost (jako v ostatních školách), museli stát ve frontě, která byla opravdu dlouhá, a čekání tak zabralo i více než hodinu. „*Duhová byla ze všech nejhorší, vůbec neměli na chodbě nic na zabavení dětí*“ (Radka). Což vede i k zamyšlení se nad tím, jakým způsobem může hodinové čekání ve frontě v neznámém prostředí ovlivnit následné ověřování školní zralosti a připravenosti. V **ZŠ Běžné** a **ZŠ Kulaté**, kde rozhodovalo pořadí podané přihlášky, docházelo ke střídání lidí „držících místo“. Rodiče se ve školách účastnili zápisu a rozhovoru s učitelkou spolu se svými dětmi, pouze v **ZŠ Černé** seděli opodál, když děti absolvovaly zápisový test. Nejdéle probíhal vlastní proces zápisu v **ZŠ Černé**, kde byly děti testovány téměř hodinu, v ostatních školách se ověřování školní zralosti a připravenosti pohybovalo okolo dvaceti minut.

Pravděpodobně i s ohledem na stanovená kritéria bylo ověřování školní zralosti a připravenosti nejnáročnější na **ZŠ Černé**. „*Musela určovat, na co začíná a končí slovo, pak po nich chtěli rozložit slovo na písmena, což si myslím, že teda fakt umět nemusí, poznat tvary jako je ovál a pětiúhelník, pak pojmenovat skupiny věcí – sladkosti, nábytek apod., nějaké číselné řady a říct, kde je míň a kde víc a o kolik, takže odčítání, co tam nepatří, posloupnost obrázků, jak jdou za sebou, ukázala jí obrázek, řekla k němu čtyři slova a Klára musela složit větu, a ještě hledala stín k obrázku a ten nenašla, ale ta učitelka mi sama přiznala, že tam jsou záměrně jen opravdu drobné rozdíly, aby to bylo fakt těžké*“ (Radka). Procesem zápisu procházely všechny děti, i ty, jejichž rodiče žádali odklad PŠD.

Na **ZŠ Duhové** vypracovaly děti jeden pracovní list, který ověřil pravolevou orientaci, první písmeno ve slově, opis psacího písma a kresbu postavy. Následně měly říct básničku a chvilku si povídaly s učitelkou. V místnosti se zapisovalo najednou několik dětí, nicméně se navzájem příliš nerušily. Vzhledem k dlouhé frontě byl celý proces kratší než 15 minut. Rodiče, kteří chtěli pro své dítě odklad PŠD, procesem zápisu neprocházeli, šli rovnou k zástupkyni, kde řešili formality ohledně udělení odkladu. Obdobným způsobem probíhal zápis i na **ZŠ Běžné** a **ZŠ Kulaté**. Ředitel **ZŠ Kulaté** informoval předem rodiče o tom, že z hlediska legislativy ČR a vyjádření ombudsmanky není jejich povinností přijít k zápisu s dítětem, nicméně je prosí, aby tak učinili, protože „*pro ně je to životní událost, navíc učitelé zjistí, co*

vše dítě ovládá, a případně pomohou s rozhodnutím o odkladu nebo pomohou např. se špatným držením tužky, logopedickými problémy apod.“

Přijímání podle výkonu a úspěšnosti dětí u testů, jako je tomu částečně v **ZŠ Černé**, je sporné nejen z hlediska legislativy, ale i s ohledem na to, že se jedná o předškolní děti, jejichž věk má svá jistá specifika. Je také možné pochybovat o tom, zda relativně krátké ověřování školní zralosti a připravenosti probíhající v prostředí pro dítě neznámém, často ve stresující atmosféře, po delší době čekání a bez možnosti dostatečného soustředění dítěte je schopno toto skutečně kvalitně určit. *„To bylo celý vystresovaný, protože tam mělo říkat jako básničku, bylo to takový nepřírozený. A vlastně všechno se to odehrávalo na stole na papíře. Takže měla popsat, jestli ptáček kouká doprava nebo doleva, ať vybarví jako to, a bylo vidět, že ty děti jakoby testují takovou tou, jak to řeknu, násil-, takovou tou, jako že to dítě musí poznat, že ho jakoby na něco testují“* (Dita). *„Ještě k tomu to Klárce tak blbě vyšlo, že tam byli rodiče, kteří s sebou měli dvojčata, a ten jeden chlapeček pořád křičel a něco házel na zem, tak se Klárka pořád otáčela co se děje a nikoho nenapadlo jim říct, ať s ním jdou ven“* (Radka).

V ostatních školách sice toto hledisko nemělo žádný vliv na přijetí, nicméně bylo určitým vodítkem pro další informace, které rodiče od zapisujících učitelů či zástupců ředitele získávali (doporučení k návštěvě poradenského zařízení nebo doporučení k odkladu PŠD). Pokud rodiče přišli k zápisu s rozhodnutím, že jejich dítě má mít odklad PŠD, tak to mělo vliv

na proces zápisu i v **ZŠ Kulatá**, jak potvrzuje vyjádření Karly, učitelky této školy: *„Většinou to hlásí nebo ví se o tom, že se prostě uvažuje o odkladu, pak samozřejmě ten zápis, tím, že jsou si na dost procent jisti, že dítě půjde o rok později do školy, tak ten zápis proběhne, samozřejmě se děti ptáme, nějak je zkusíme z těch základních dovedností. Ale určitě jako není ta zkouška nebo ten zápis jako takový, ty aktivity nejsou tak široké nebo tak jako pestré, jako když je to klasický zápis, nezkoušíme to dítě ze všeho“*. Obdobně hovoří i Věra o zápisu v **ZŠ Běžná**: *„My jsme přišli k tomu zápisu a rovnou jsme šli vlastně, jako tam měli rozdělený dveře jako o odklad a o zápis, takže jsme rovnou žádali o ten odklad ... jsem přišla do těch dveří a řekla jsem, že chci jako odklad, a ona to napsala a nashle, ani ho nechtěli vidět...“*

Kritérium spádovosti – přijímání podle místa trvalého bydliště

Z hlediska legislativy je toto kritérium zcela jasné a jednoznačné – děti se přijímají podle místa trvalého bydliště. V současné době nastává v řadě spádových obvodů situace, že dětí je více než míst ve spádové škole nebo některé lokality mají spádovou školu relativně vzdálenou a některým rodičům také vyhovuje škola, která se nachází v jiném než jejich spádovém obvodu. Někteří rodiče potvrdili, že změnili místo bydliště proto, aby jejich dítě bylo do zvolené školy přijato: *„Má tam bráchu, tak já prostě nebudu vozit každého jinam, přihlásím ho ke kamarádce“* (Renáta); *„Mám u sebe nablášených několik dětí, protože jinak by se do Duhové nedostaly“* (Monika); *„Přihlásila*

jsem se i s dítětem ke kamarádce, ověřuji tam i bydliště rodiče, tak radši“ (Zorka); „My máme být ještě jinde, tak přemýšlíme, jestli se nepřihlásíme tam, jestli nás tady nevezmou“ (Radka). Přestože by tedy kritérium spádovosti mělo zajistit spravedlivý přístup všech ke vzdělání, dochází v některých případech k tomu, že počet dětí ve spádových oblastech určitých „populárnějších“ škol narůstá, což může vést k tomu, že následně převyší kapacitní možnost spádové školy, čímž může dojít k dalšímu výběru dětí a k jejich selekci. O tomto procesu hovoří například Procházková (2006) nebo Simonová (2015).

DISKUZE A ZÁVĚR

Tato studie měla za cíl popsat, **jak probíhají zápisy** ve vybraných základních školách s ohledem na spravedlivý přístup ke vzdělání a jak tento proces **vnímají rodiče**. Na spravedlivost celého procesu jsem se pokusila nahlédnout nejen optikou rodičů předškolních dětí, ale i porovnáním vydaných kritérií s platnými legislativními normami. Především interpretace zákonných norem ukázala řadu problematických formulací a kritérií, dle kterých jsou žáci přijímáni, a to ve všech zkoumaných školách. Ani jedna z těchto škol neměla kritéria, která by bylo možné označit za zcela spravedlivá a nediskriminující. Oproti tomu pohled rodičů na celý tento proces nebyl zaměřen na to, zda se jedná o spravedlivá či nespravedlivá kritéria; rodiče se spíše zaměřovali na to, jakým způsobem zajistit, aby jejich dítě bylo do zvolené školy (či dopravně dosažitelné školy) přijato. S ohledem na cíl umístit své dítě byli rodiče

ochotni stát v noci před školou, měnit svá trvalá bydliště, absolvovat několik zápisů či zvažovat odklad povinné školní docházky.

Přijímání do vyšších stupňů škol je v našem vzdělávacím systému doprovázeno řadou standardizovaných postupů, bylo by tedy možné očekávat, že i zapisování do první třídy bude obdobným způsobem regulováno. V porovnání s vyššími stupni je ale tento proces svým způsobem zvláštní. Na jednu stranu se k němu také pojí řada zákonných norem, na druhou stranu disponují školy, co se vlastní realizace týče, relativně velkou autonomií. Například způsob ověřování školní zralosti a připravenosti je zcela v kompetenci školy, což pak vede k tomu, že na některých školách je ověřena za ca 15 minut práce s pracovním listem a na jiné po hodinovém testování dítěte. Tím, že rodiče z obavy, že jejich dítě nebude do školy přijato, absolvují zápisů více, dochází v ojedinělých případech i k tomu, že rodič dostane po zápisu v různých školách rozdílné informace o zralosti a připravenosti dítěte: „*Tak ten první zápis se jí moc nepovedl, tam nám říkali, že to není úplně ideální, ale pak už jsme věděli, do čeho jdeme, tak to bylo víc v pohodě a dopadlo to dobře*“ (Karla). Během výzkumu pro mě byla překvapující také určitá smířenost rodičů s celým procesem. Přestože jsem s nimi hovořila o tom, že nastavená kritéria jsou diskriminační a nejsou v souladu se zákonnými normami, měla jsem pocit, že mi to vlastně nevěří. Pokud jsem navrhla, že je možné se například obrátit na Českou školní inspekci a podat stížnost, když jejich dítě nebylo přijato, tak to takto také řešit nechtěli: „*Stejně tam teď není místo a akorát by se pak po ní někdo vozil*

a to já nechci“ (Radka); „No, jako přemýšlela jsem o tom, jestli to nějak neřešit, ale nakonec jsme se stejně rozhodli pro tu anglickou, tak už je to jedno“ (Dita). V již výše zmíněné debatě něco podobného zmínil i V. Mertin, který hovořil o tom, že škola může dělat během zápisu a přijímání dětí do první třídy v podstatě to, co si rodiče nechají líbit.

LITERATURA

- Bednářová, J., & Šmardová, V. (2011). *Školní zralost: co by mělo umět dítě před vstupem do školy*. Brno: Computer Press.
- Crahay, M. (2009). *Peut-on lutter contre l'échec scolaire?* 3. vyd. Bruxelles: De Boeck.
- David, M. E., West, A., & Ribbens, J. (1994). *Mother's intuition? Choosing secondary schools*. Washington, DC: Falmer Press. Dostupné z <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED384136.pdf>
- Goldthorpe, J. (2003). The myth of education-based meritocracy. *New Economy*, 10(4), 234–239. Dostupné z <http://doi.wiley.com/10.1046/j.1468-0041.2003.00324.x>
- Greger, D., & Soukup, P. (2014). *Sekundární analýzy výsledků šetření PIRLS 2011 a TIMSS 2011*. Praha: Česká školní inspekce. Dostupné z www.csicr.cz/getattachment/1686a360-d008-478d-ab0c-b92c623be997
- Greger, D. (2015). Educational policy in the Czech Republic: 25 years of educational transformation and growing inequalities. In Corner, T. (Ed.), *Education in the European Union: Post-2003 Member States* (75–92). Bloomsbury Academic.
- Hendl, J. (2005). *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál.
- IPPP (2010). *Analýza výsledků šetření v PPP*. Dostupné z www.ippp.cz/index.php?option=com_content
- Ivatts, A., Čada, K., Felcmanová, L., Greger, D., & Straková, J. (2015). *Začleňování romských dětí předškolního věku: zoláštňní zpráva o začleňování romských dětí do předškolního vzdělávání a péče*. Praha: Nadace Open Society Fund.
- Jirásek, J., & Tichá, V. (1968). *Psychologická hlediska předškolních prohlídek: metodická příručka pro lékaře a sestry školní zdravotní služby*. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství.
- Katrnák, T. (2004). *Odsouzení k manuální práci: vzdělanostní reprodukce v dělnické rodině*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Kropáčková, J. (2008). *Budeme mít prvňáčka: pro rodiče dětí od 5 let*. Praha: Portál.
- Kutálková, D. (2014). *Jak připravit dítě do 1. třídy*. Praha: Grada.
- Leix, A. E. (2006). *Transkripce audionahrávek v kontextu etickém, metodologickém a technickém*. Brno: Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity.
- Mare, R. D. (1981). Change and stability in educational stratification. *American Sociological Review*, 46(1), 72–87. Dostupné z www.jstor.org/stable/2095027
- Matějí, P., Straková, J., & Veselý, A. (Eds.) (2010). *Nerovnosti ve vzdělávání: od měření k řešení*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Mertin, V. (2015). Školní zralost – vývoj pojetí, navazující opatření a náměty pro jejich úpravy. In D. Greger, J. Simonová & J. Straková (Eds.). *Spravedlivý start? Nerovné šance v předškolním vzdělávání a při přechodu na základní školu*. Praha: Pedagogická fakulta UK.

- MŠMT (2015). *Desatero pro rodiče dětí předškolního věku*. Dostupné z www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/desatero-pro-rodice-deti-predskolniho-veku
- Procházková, I. (2006). Vzdělávací systém České republiky v mezinárodním srovnání. In P. Matějů & J. Straková (Eds.), *(Ne)rovné šance na vzdělání: vzdělanostní nerovnosti v České republice* (92–117). Praha: Academia.
- Rabušicová, M. (2004). *Škola a (versus) rodina* Brno: Masarykova univerzita.
- Rodičovská loterie: Jak se připravit na zápisy* (2015). Dostupné z www.varianty.cz/video/24-debata-rodicovska-loterie-jak-se-pripravit-na-zapisy.
- Simonová, J., & Straková, J. (2015). Výběr základní školy v ČR a faktory, které jej ovlivňují. In D. Greger, J. Simonová & J. Straková (Eds.), *Spravedlivý start? Nerovné šance v předškolním vzdělávání a při přechodu na základní školu*. Praha: Pedagogická fakulta UK.
- Simonová, J. (2015). Postoje rodičů k volbě základní školy. *Studia paedagogica*, 20(3), 69–88.
- Smolíková, K. (2004). *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický.
- Straková, J. (2010). Vývoj diferenciací výsledků na úrovni povinného vzdělávání. In P. Matějů, J. Straková & A. Veselý, *Nerovnosti ve vzdělávání: od měření k řešení* (92–108). Praha: Sociologické nakladatelství.
- Svobodová, Z. (2015). Role odborníků v procesu rozhodování o odkladu povinné školní docházky. *Sborník z konference ČPdS*. (v recenzním řízení)
- Svobodová, Z. (2015). Vliv průběhu zápisu do první třídy na proces rozhodování o odkladu povinné školní docházky. In T. Čech & M. Rybíčková (Eds.), *Současná škola – „dílna lidskosti“?*. Brno: ČPdS.
- Walterová, E. (2011). *Dva světy základní školy? Úskalí přechodu z 1. na 2. stupeň*. Praha: Karolinum.
- Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon)*.
- Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád*.
- Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)*. Dostupné z www.msmt.cz/dokumenty/skolsky-zakon
- Žáčková, H., & Jucovičová, D. (2007). *Děti s odkladem školní docházky a jejich úspěšný start ve škole*. Praha: D + H.

*Mgr. Zuzana Svobodová, Ph.D.,
Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, Ústav výzkumu a rozvoje vzdělávání,
e-mail: Zuzana.svobodova@pedf.cuni.cz
Myslíkova 7, 110 00 Praha 1*

SVOBODOVÁ, Z. The Registration of the Child in the First Form – Criteria, fairness and the view of legal representatives

This article presents the results of a multiple case study concerned with the course of registration (i.e. application/admission) in four elementary district schools. There is no single standardised procedure in the Czech Republic when it comes to assessment of whether children are ready for school. Schools therefore have relatively great freedom in choice of method for testing the children's skills and some of them admit children into the first forms on the basis of these methods. The division of children according to ability falls within the definition of external differentiation that is considered to be a significant source of inequality and so here it seems to be happening right at the start of children's school careers. In the study I analysed the process of registration of children for the first form with an eye to the fairness of the approach to primary education. I gathered the data by interviews with parents of mainly pre-school children, and also the method of observation, and I supplemented the study with legal documents. The criteria for admission of children were compared with the current legal norms (above all the administrative code and school law). The various criteria (the order of application, performance at registration and place of permanent residence) were also considered through the eyes of the parents of pre-school children. The results of the study offer information on the various approaches to registration on the part of the primary schools, as well as the views of parents on the different criteria and their readiness to fulfil these criteria, and also draw attention to contradictions between the law and the actual criteria for the admission of children at the schools analysed. In conclusion I point out that as compared to schools at higher levels, the primary schools have great autonomy in admission to the first forms as far as criteria of admission are concerned, and have this freedom despite the fact that a whole series of laws apply to registration. In the course of the process parents do not, of course, wonder much about whether the criteria and whole process is in line with the law, because they are entirely focused on getting their child into the school they have chosen; they do not challenge the criteria, but try as far as they can to meet them.

Keywords: *registration at primary school, fairness, maturity and readiness for school. criteria, catchment area considerations.*

Text je výstupem řešení projektu GA ČR: Vztahy mezi dovednostmi, vzděláváním a výsledky na trhu práce: longitudinální studie (číslo P402/12/G130)